

□ İLKER TOSUN

TUVACA {-GI}+DEG YAPISI HAKKINDA

ON THE STRUCTURE {-GI}+DEG IN TUVAN LANGUAGE

Abstract

Infinite verb forms have common features with both verbs and names. Infinite verb forms are derived from verbal stems with special suffixes; they express the situation, an occurrence like verbs and they also have negative and positive forms. Infinite verb forms can be used with suffixes of time. Therefore infinite verb forms are similar to verbs. In addition, these forms can also be used with case and possessive suffixes. Participles which are a sub-group of infinite verb forms can be used with prepositions as well as case and possessive suffixes. Participle suffix {-GI} and “deg” preposition have been used together since the Old Turkic. This structure expresses necessity, prediction, and possibility. In this article, the structure of {-GI}+deg in the Tuvan Turkish will be examined.

Key words

Tuvan Turkish, participle, "teg" reposition, future tense, possibility, prediction

Özet

Çekimsiz fiiller, Türk dilinde hem fiiller hem de isimlerle benzerlik gösteren yapılardır. Çekimsiz fiiller, özel eklerle fiil gövdelerinden türetilmektedir, fiiller gibi bir oluş, bir durum bildirirler; olumlu ve olumsuz biçimleri vardır. Bununla beraber, çekimsiz fiiller isim çekim ekleri ve iyelik ekleri alabilmektedir. Çekimsiz fiillerin bir alt grubu olan sıfat-fiiller, isim çekim eklerini, iyelik eklerini alabildikleri gibi, edatlarla da kullanılabilirler. {-GI} sıfat-fiil eki, Eski Türkçe döneminden itibaren “deg” edatı ile birlikte kullanılmaktadır. Bu yapı, gereklilik, tahmin, ihtimal bildirmektedir. Bu çalışmada Tuva Türkçesinde {-GI}+deg yapısı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Tuva Türkçesi, sıfat-fiil, teg edatı, gelecek zaman kipi, olasılık, tahmin

1. Sıfat-fiil Kavramı

Türk diline bir anlatım gücü ve kıvraklığı kazandıran, anlatılacakları kısa yoldan anlatmaya yarayan sözler olan fiilimsiler (Atabay vd. 1983: 263), Türk dili ile ilgili çeşitli çalışmalarda genellikle “çekimsiz fiiller” olarak adlandırılmaktadır. Çekimsiz fiiller, taşımış oldukları kimi özellikler nedeniyle, hem fiillerle hem de isimlerle ilişkilendirilmektedir.

Bu kelimeleri fiillerle birleştiren özellikler, çekimsiz fiillerin kök ve gövde hâlindeki fiillerden özel eklerle türetilmesi; fiiller gibi bir oluş, bir kılış ve bir durum bildirmeleri, olumlu ve olumsuz biçimlerinin olması, zaman bildiren ekler alabilmeleridir. Çekimsiz fiilleri fiillerden ayıran özellikler ise, fiil çekim ekleri yerine isim çekim eklerini almaları ve üzerlerine iyelik ekleri getirilebilmesidir (Korkmaz 2003: 863).

Çekimsiz fiillerin bir alt dalı olan *sıfat-fiiller* (Тув. причастие / Rus. причастие / İng. Participle) “sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli” olarak tanımlanabilir (Korkmaz 2007-59).

Fiil kök ve gövdelerinden birtakım eklerle meydana getirilen bu kelimeler, fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sığata aktararak varlıkları ve nesnelere hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırılırlar. Sıfat-fiillerin isimlerle benzeştiği nokta ise, isimler gibi iyelik, çokluk ve isim çekim eklerini alabilmeleri ve edatlarla birleşebilmeleridir.

Tuva Türkçesinde Eski Türkçe döneminden itibaren geniş bir sahada kullanılan {-GI} sıfat-fiil eki ve Eski Türkçedeki dört temel edattan birisi olarak kabul edilen “deg” edatından meydana gelen “ek+edat” görünümünde bir sıfat-fiil yapısı mevcuttur. Bu çalışmada Tuva Türkçesinde {-GI}+deg sıfat-fiili, artzamanlı ve eşzamanlı olarak incelenecektir.

2. {-GI} + deg Sıfat-fiilin Yapısı

Sıfat-fiilin ilk ögesi olan {-GI} eki, Eski Türkçe (Gabain 2007: 83), Karahanlı (Hacı-eminoğlu 2003: 168) ve Harezmi Türkçelerinde (Hacıeminoğlu 1997: 174) [-gu] ve [-gü]; Çağatay Türkçesinde (Eckmann 2009: 109) ise [-gu] ve [-gü] [-ku] ve [-kü] biçimleri ile kullanılmıştır. {-GI}, Batı Türkçesinde müstakil olarak kullanılmamış, {-çl} isimden isim yapım ekleri ile birlikte /g/ ünsüzünü yitirerek {-Icl} şekli ile varlığını sürdürmüştür (Eraslan 1980: 39).

Kemal Erarslan, {-GI} ekinin kökeni hakkında kesin bir şey söylemenin mümkün olmadığını, Ramsted’in eki Ana Altaycadaki farazî bir *ku< ? *kuy kelimesine bağladığını, Räsänen’in ise bu eki Moğolca “xu” kelimesinden getirdiğini aktarmaktadır (1980: 39). A. M. v. Gabain, bu ekin Orhun Yazıtlarında nadir görüldüğünü; bu şeklin mecburiyet ve gâye ifade ettiğini; sıfat, isim ve yüklem ismi olarak kullanıldığını ifade etmektedir (2007: 83).

Ahmet Bican Ercilasun, aslında bir isimden isim yapma eki olan bu şeklin Kutadgu Bilig’de hem bir sıfat-fiil eki, hem de bir gelecek zaman kip eki olarak kullanıldığını; {-gA} ve {-gAy}’la birlikte bir gelecek zaman kip eki olarak kullanılan {-GI} ekinin, diğer gelecek zaman şekilleri kadar işlek olmadığını, bir sıfat-fiil eki olarak kullanıldığında ise çoklukla sıfat tamlamalarının içerisinde yer aldığını belirtmektedir (2014: 227).

Mecdut Mansuroğlu ise “Türkçede -gu Ekinin Fonksiyonları” (1953: 341-348) isimli makalesinde, bu ekin işlevlerini şöyle sıralamıştır:

1. Bu ek, Eski Türkçeden itibaren soyut isimler türetmektedir.
2. {-GI} eki, soyut anlamlı isimler türetmesinin yanı sıra, nadiren de olsa somut isimler meydana getirebilmektedir.
3. {-GI} eki {-çI} ile birleşerek, “iş gören isimleri” meydana getirmektedir. Bu ek bazen {-çI} eki olmaksızın bir iş görmeye yarayan alet isimleri türetebilmektedir.
4. Ek, {-IIg} eki ile birlikte, soyut kavramlar oluşturmaktadır.
5. {-GI} ve {-IIg} eki, kimi örneklerde “ol” edatı ile birlikte kullanılarak, gereklilik ifadesi sağlamaktadır. {-GI}+{-IIg} yapısı, kimi zaman gereklilik bildirmek için “kergek > gerek” kelimesi ile de kullanılabilir.
6. {-GI} eki, “teg” edatı ile birlikte “istek”, “gereklilik” ve “maksat” bildirmektedir.
7. Bu ek, Eski Türkçeden başlayarak zamanla bir gelecek zaman kip şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. {-GI} + deg Sıfat-fiilin Türk Dilinin Tarihî ve Çağdaş Dönemlerinde Kullanımı

{-GI} ve “deg” edatının birleşmesi ile oluşan bu sıfat-fiil yapısı, sadece *Tuva Türkçesine özgü ve yeni* bir şekil değildir. {-GI} + deg’in Turfan kazılarında elde edilen yazmalardan itibaren Türk dilinde kullanıldığı görülmektedir.

Marcel Erdal, Eski Uygur Türkçesinde -gU tag sıfat-fiilin hem “fiilin bildirdiği eylem için uygun olma” anlamında (*tarig tarigu tag ädgu är karabaş* “Tarlada çalışmak için uygun erkek köle”; *tapingu tag kız karabaş* “hizmet için uygun kadın köle”; *kilmagu tag nä nägü iş* “yapılması uygun olmayan iş”); hem de “öngörü, tahmin” ifadet etmek için (*oglanlarimni bulmatin älvirgü tag bolur män* “oğlanlarımı bulamazsam delirmiş gibi olurum”) kullanıldığını söylemektedir (2004: 304-305).

Kutadgu Bilig’de -gU teg yapısı gelecek zaman bildiren bir sıfat-fiil olarak şu örneklerde karşımıza çıkmaktadır: *bu kurqa tegürse tapuğçığ bu beg / ötedi bu tapuğçı hakın öggü teg* “bir bey hizmetkârlarını bu derecelere yükseltirse, onlara hakkını kendisine minnettar bırakacak kadar ödemiş olur”; *bu anca iş ermez ağır kelgü teg / bu işten belilep yırak tezgü teg* “Bu öyle ağır gelecek ve ürkölüp-kaçınılacak bir iş değildir” (Arat 1999: 410, 495; Arat 2003: 295, 357).

Sıfat-fiilin Harezmi Türkçesinde kullanımı, dönem eserlerinden Nehcü’l Feradis’ten *zâ’il bolğu teg boldı erse* “sona erecek gibi olunca” (Ata 2002: 89) ve Kıssasü’l Enbiya’da *...suw keldi, Kennanı hēlāk kılğu teg boldı erse kaçdı tag tepesiğe aşdı* “su geldi, Kenan’ı helak edecek gibi olunca kaçdı, dağı aştı” örnekleri ile gösterilebilir (Ata 1997: 34).

Muhakemetü’l Lugateyn’de Ali Şir Nevai, gelecek ve gereklilik ifade eden {-GI} ve bunun *dik* (teg) edatıyla genişlemiş biçimi hakkında “herhangi bir kimseden bir işi yapıp yapmadığından kuşkulamakla beraber, o işin yapılmış olmasının o işe bağlandığı, gerçekleşmesi bakımından değil de zan ve kuşku bakımından fiile incelikler katmaya” yaradığını ifade ederek şu örnekleri vermiştir: *barğu-dik, yargu-dik, külgü-dik* (Barutçu Özönder 2011: 33).

“{-GI} deg” yapısı kimi çağdaş Türk lehçelerinde varlığını sürdürmektedir. Bu sıfat-fiil, Kırgız Türkçesinde “-GıdAy/-GUdAy” (Kasapoğlu Çengel 2005: 302); Hakas Türkçesinde “-(G)AdAg”, (Arıkoğlu 2011: 84); Altay Türkçesinde “-GAdIy/-GödUy”, (Güner Dilek 2007: 1064) Şor Türkçesinde “-GAdIğ”, (Direnkova 1941: 135) biçimleri ile ve “teg” edatı gramerleşmiş bir

şekilde kullanılırken; Yeni Uygur Türkçesinde “-GU deg” ve Özbek Türkçesinde “-gü/-gü, gi + dāy” biçimleri ve “-acak kadar/-ar gibi” anlamları ile karşımıza çıkmaktadır (Öztürk 1997: 228).

Tuva Türkçesi ile yakın akrabalık ilişkisi içinde bulunan Tofa Türkçesinde bu sıfat-fiil yapısı “gereklilik” ifadesine ve -GX/-KX deg görünümüne sahiptir (Rassadin 1978: 165, Ilgın 2015: 225). Duha Türkçesinde ise bu yapı “konuşmacının olayın meydana gelme ihtimalini ifade etmesi ile ilgili” bir anlamda ve -Kıdey görünümündedir (Ragagnin 2011: 161).

4. {-GI} + deg Sıfat-fiilin Tuva Türkçesindeki Görünümü

Tuva Türkçesinde “{-GI} + deg” sıfat-fiilinde kullanılan “deg” edatı, Uygur, Özbek ve Tofa Türkçelerinde olduğu gibi gramerleşmemiştir. Bu şekli oluşturan {-GI} eki, eklendiği fiilin fonetik özelliklerine göre şu biçimleri almaktadır: “[-gı] / [-gi] / [-gu] / [-gü] / [-kı] / [-ki] / [-ku] / [-kü] +deg”. “[-gı] / [-gi] / [-gu] / [-gü]” varyantları, ünlü ya da tonsuz ünlülerle biten fiillerden sonra, “[-kı] / [-ki] / [-ku] / [-kü]” varyantları ise tonlu ünlülerle biten fiillerden sonra getirilmektedir. Ünlü ile biten kelimelerden sonra “[-gı] / [-gi] / [-gu] / [-gü]” getirildiğinde, iki ünlü arasında kalan /g/ ünsüzü, bu sahada pek çok ekte olduğu gibi, *büzülme sonucu düşer* ve *ikincil bir ünlü uzaması* meydana gelir.

Bu sıfat-fiilin olumsuzu {-MA} ekiyle yapılmaktadır ve olumsuzluk eki getirildiği fiilin fonetik özelliklerine göre [-ma] / [-me] / [-ba] / [-be] / [-pa] / [-pe] / [-va] / [-ve] biçimlerini almaktadır. {-MA} eki ünlü ile bittiği için kendisinden sonra {-GI} ekinin “[-gı] / [-gi] / [-gu] / [-gü]” gelmekte ve ekteki /g/ ünsüzü düşerek ikincil bir ünlü uzunluğuna neden olmaktadır.

Bir gelecek zaman sıfat-fiili olan “{-GI} + deg” yapısı, ayrıca Tuva Türkçesinde {-Ar} ve {-GAIak} ile beraber, gelecek zaman kip şekillerinden (bolgu deg kelir üye / *olacak gibi olan gelecek zaman*) biridir. “{-GI} + deg” şeklinin, hem bir sıfat-fiil olarak, hem de bir gelecek zaman kip biçimi olarak işlevleri çeşitli araştırmalarda şöyle gösterilmiştir:

Sahanın en önemli gramerlerinden *Amgı Tıva Literaturalıg Dıl*’da (Günümüz Tuva Edebi Dili) “bir eylemin gelecek zamanda gerçekleşmesi ihtimalini belirtmesi” ve “varlıkların meydana gelecek gibi olmaları” yönüyle ele alınmıştır (Salzıñma ve Sat 1980: 177).

Anderson ve Harrison *Tyvan* adlı çalışmalarında “modal söz” olarak nitelendirdikleri -KI deg biçimini, İngilizcedeki “could” ve daha az yaygın biçimde “should” ile ilgili görmekte; bu yapının aynı zamanda bitmişlik görünüşü içinde “tahmin” ifadesi taşıdığını belirtmektedirler (1999: 53).

Ahmet Bican Ercilasun -GıdeG, -(G)AdAg sıfat-fiilinin “gelecekte gerçekleşmesi muhtemel olan kılış ve oluşları anlatmak için kullanıldığını; -GU+teg yapısının kipleşmesinin “turur” ile gerçekleşmiş olduğunu ifade etmektedir (2006: 441-447).

Şçerbak, “tahmin kipi” olarak isimlendirdiği bu kullanımı al- fiili üzerinden değerlendirir ve Tuva Türkçesinde “algı deg men”, Şor Türkçesinde “algadığım” ve Uygur Türkçesinde “algıdākmān” kullanımlarının “belki alırım, almam mümkün” anlamına geldiğini söyler (2016: 79).

Vildan Koçoğlu Gündoğdu, Tuva Türkçesi Grameri’nde bu yapının “gerçekleşmesi mümkün gelecek zaman sıfat-fiili” olarak kullanıldığını ve aynı zamanda fiillerin gelecek zaman çekiminde de kullanıldığını ifade eder (2018: 251).

Bu kipi olumsuzu {-bA} olumsuzluk ekiyle, şahıs çekimi ise şahıs zamirleri ile yapılmaktadır. Gerek bir sıfat-fiil, gerek bir kip eki olarak Tuva Türkçesinde işlek olmayan bu yapının bir gelecek zaman kipi olarak çekim paradigması şöyle gösterilebilir:

olumlu	kel- / gel-	al- / al-	olumsuz	kel- / gel-	al- / al-	soru	kel- / gel-	al- / al-
1. T.Ş.	kelgi deg men	algı deg men	1. T.Ş.	kelbee deg men	albaar deg men	1. T.Ş.	kelgi deg men be	algı deg men be
2. T.Ş.	kelgi deg sen	algı deg sen	2. T.Ş.	kelbee deg sen	albaar deg sen	2. T.Ş.	kelgi deg sen be	algı deg sen be
3. T.Ş.	kelgi deg	algı deg	3. T.Ş.	kelbee deg	albaar deg	3. T.Ş.	kelgi deg be	algı deg be
1. Ç.Ş.	kelgi deg bis	algı deg bis	1. Ç.Ş.	kelbee deg bis	albaar deg bis	1. Ç.Ş.	kelgi deg bis be	algı deg bis be
2. Ç.Ş.	kelgi deg siler	algı deg siler	2. Ç.Ş.	kelbee deg siler	albaar deg siler	2. Ç.Ş.	kelgi deg siler be	algı deg siler be
3. Ç.Ş.	kelgi deg(ler)	algı deg(ler)	3. Ç.Ş.	kelbee deg(ler)	albaar deg(ler)	3. Ç.Ş.	kelgi deg(ler) be	algı deg(ler) be

“{-GI}+deg” yapısının sıfat-fiil ve kip eki olarak kullanımı derlemimizde şu örneklerde görülmektedir:

a) Sıfat-fiil:

- Kışın-daa ada-ıye talazı bayırlalga dögerip kelgi deg ha-duñma, çook-kavı ulusuzu çılğan, manap turarlar. *Kızın da baba-anne (anne-baba) tarafı(nın) bayramlaşması bitmiş, gelmesi beklenen (gelecek gibi olan) kardeş(i), yakınları toplanmış, bekliyorlar* (Anğır-oolduñ Toojuzu).
- Kelgi deg ulus şuptu mında-dır. *Gelecek gibi olan (gelmesi beklenen) insanlar(ın) hepsi burada* (Amgı Tıva Literaturalıg Dıl).
- Tura halıttıñıp kelgi deg bodaldarnıñ bireezi ol bolğan. *Aniden akla gelecek gibi olan (gelmesi beklenen) düşüncelerden birisi de oydu* (Ulug Hem 2011-3).
- Añaa hamaarıp bolgu deg kaş-la sannıg çogaal bar. *Onunla ilgili olacak olan kaç tane edebi eser var* (Ülee).
- Çonnuñ dayzınarı bolgu deg kijilerini ol kiji çoğuur çerje bijip dıñnadır dijir. *Halk düşmanları olacak/ olması beklenen kişileri, o insan uygun yerlere yazıp bildirmiş, derler* (Çitken Urug).
- S. B. Pyurbuyo 1969 çıldan 1975 çılgı çedir Koçetov kudumçuzunuñ 95 dugaarlıg bajiñınga amıdıral-çurttalgazıñ bolgaş çogaadıkçı aıl-çorudulgazıñıñ söölgü hünneringe çedir oktargaydan, oran-çurttan düşken, kelgi deg kejikti mañaa çettirgen. *S. B. Pyurbuyo 1969’tan 1975 yılına kadar Koçetov sokağının 95 nolu evindeki hayatının ve sanatçılığının son günlerine kadar evrenden, memleketten gelmesi beklenen talihi burada bekledi* (Uran Söstün Ujuu).

Gelecek Zaman Kipi

- Beg deerge Stalin başkı bolgu deg- dees, er ün çide-berdi. *Bey denenin kişi Stalin Öğretmen olmalı- diyerek adamın sesi kısılıverdi* (Çitken Urug).
- Adazın utpaa deg. *Babasını unutmayacak gibi* (Amgı Tıva Literaturalıg Dıl).
- Hün demdeglelderiniñ ulançızı bolgu deg. *Günlüklerinin devamı olacak gibi* (Irjum Buluñ).
- Sağış salgı deg. *Fikrini söyleyecek gibi* (Düşkünnerlig Eer-Dağır Oruktar).
- Bir-bir bodaarga, melegey, aazatpay-daa dep bolgu deg. *Bir bir düşündüğünde, aptal, mıymıntı da diyecek gibi* (Anğır-oolduñ Toojuzu).
- Bo kejee ilap-la ça’s kelgi deg. *Bu gece yaz gelecek gibi* (Amgı Tıva Literaturalıg Dıl).

- Indıg üye-şak ıyap-la cedip kelgi deg. *Öyle zaman mutlaka gelecek gibi* (Düşükünnerlig Eer-Dagır Oruktar).
- Bir eves sadıp algan bolza, “aldım” dives bolgu deg. *Eğer satın alan olsa, “aldım” diyemeyecek gibi* (Çurttalgamnın Çurumaldarı).
- ...kolhoz dargazı Arbay-oolduñ ergezi çugaa çok ulug bolgu deg... *çiftliğin başkanı Arbay-oğul’un gücü tartışmasız büyük olacak gibi* (Baglaaş, C. III).
- Kır-kırına ijip-le turgu deg. *Üst üste içip duracak gibi* (Hayaa).
- Çide bergeni çöp-daa bolgu deg. *Çekip gitmesi gerçek olacak/gerçekleşecek gibi*. (Hayaa).

Sonuç

1. Eski Uygur Türkçesinden itibaren çeşitli sahalarda sıfat-fiil ve bir gelecek zaman kip eki olarak kullanılan {-GI}+deg biçimi Tuva Türkçesinde de diğer sahalarda olduğu gibi işlek değildir.
2. Yaklaşık 250 metinden oluşan derlemimizden DTSearch indeks programı ile yaptığımız taramada, Tuva Türkçesinde {-GI}+deg’in belli başlı yazarların eserlerinde *bol-*, *kel-* gibi fiillerde ve az sayıda örnekte karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu durum bize {-GI}+deg yapısının sıfat-fiil olarak kullanımının, bir kip eki olarak kullanımına nazaran az olduğunu düşündürmektedir.
3. Bu yapı, hem sıfat-fiil, hem de bir kip eki olarak “tahmin”, “ihtimal”, “olayın gerçekleşmesine ilişkin şüphe”, “gelecekte bir şeyin gerçekleşebileceğini, gerçekleşecek gibi olduğunu, gerçekleşme ihtimalinin bulunduğunu” ifade etmektedir.
4. Bu yapı, konuşanın ruhsal durumunu göstermesi açısından da önemlidir “Beg deerge Stalin başki bolgu deg- dees, er ün çide-berdi” örneğinde olduğu gibi konuşanın dönemin korkulan siyasi figürü Stalin’den bahsederken ses tonundaki meydana gelen endişeye dayalı duygusal değişim dikkat çekicidir. Bu nedenle Tuva Türkçesinde “görünüş” ile ilgili yapılacak olan çalışmalarda {-GI}+deg yapısı dikkate alınmalıdır.

Taranan Eserler

Çamıyan, Kök-ool (2002) *Hayaa*, Kızıl: Tıvanıñ Nom Ündürer Çeri.

Kenin-Lopsan, Monguş (2000) *Çitken Urug*, Kızıl: Tıvanıñ Nom Ündürer Çeri.

Kırgıs, Balçıy (2010) *Üüle*, Kızıl.

Kudajı, Kızıl-Enik (1965) *Irjım Buluñ*, Kızıl: Tıvanıñ Nom Ündürer Çeri.

Kuular, Nikolay (2002) *Düşükünnerlig Eer-Dagır Oruktar*, Kızıl: Tıvanıñ Nom Ündürer Çeri.

Kuular, Şomaadır (2008) *Baglaaş, Üşkü Nom, Çurttalgamnın Baglaaj*, Kızıl: Tıvanıñ Yu. Ş. Kyunzegeş Attıg Nom Ündürer Çeri.

Sarıg-ool, Stephan (2008) *Añgır-oolduñ Toojuzu*, Kızıl: Tıvanıñ Yu. Ş. Kyunzegeş Attıg Nom Ündürer Çeri.

Sat, Ş. Ç.; Salzıñmaa E. B. (1980) *Amgı Tıva Literaturalıg Dıl*, Kızıl.

Serenot, Nina (2010) *Çurttalgamnın Çurumaldarı*, Kızıl: Tıvanıñ Yu. Ş. Kyunzegeş Attıg Nom

Ündürer Çeri.

Ulug Hem (Dergi) Tıva Çogaalçılarının Setküülü Kızıl 2011-III

Kaynaklar

Anderson, G.D.; Harrison, K. David (1999). *Tyvan*, Languages of the World, Materials 257, Lincom Europa.

Arikoğlu, Ekrem (2011). *Hakas Türkçesi Grameri*, Ankara: Bengü Yay.

Ata, Aysu (1997). *Nasirü'd-Din Bin Burhanü'd-Din Rabguzi, Kıssasü'l Enbiya I (Giriş, Metin, Tıpkı Basım)*, Ankara: TDK Yay.

Ata, Aysu (2002). *Harezmi-Altın Ordu Türkçesi, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 36*, İstanbul.

Arat, Reşit Rahmeti (1999). *Kutadgu Bilig 1 Metin*, Ankara: TDK Yay. 1999

Arat, Reşit Rahmeti (2003). *Kutadgu Bilig II (çeviri)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.

Barutcu Özönder, Sema (2011), *Ali Şir-Nevayi, Muhakemetü'l Lugateyn*, Ankara: TDK Yay.

Direnkova, N. P. (1941). *Grammatika Şorskogo Yazıka*, Leningrad: İzdatel'stvo Akademii Nauk,

Eckmann, Janos (2009.) *Çağatayca El Kitabı*, İstanbul: Kesit Yay.

Eraslan, Kemal (1980) *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları no 2731.

Ercilasun, Ahmet Bican (2014). *Kutadgu Bilig Grameri- Fiil*, Ankara: Akçağ.

Ercilasun, Ahmet Bican (2006). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I- Fiil, Basit Çekim*, Ankara: TDK Yay.

Erdal, Marcel (2004). *A Grammar of Old Turkic*, Leiden: Brill.

Gabain, A. M. v. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK yay.

Güner Dilek, Figen (2007). "Altay Türkçesi", *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ.

Hacıeminoğlu, Necmettin (1997). *Harezmi Türkçesi ve Grameri*, Ankara: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, no: 3405.

Hacıeminoğlu, Necmettin (2003). *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yay.

Ilgın, Ali (2015). *Tarihi-Karşılaştırmalı Tofa (Karagas) Türkçesi- Biçim Bilgisi*, Ankara: TDK Yay.

Kasapoğlu Çengel, Hülya (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri*, Ankara: Akçağ Yay.

Koçoğlu Gündoğdu, Vildan (2018). *Tuva Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yay.

Korkmaz Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yay.

Korkmaz, Zeynep (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.

Mansuroğlu, Mecdut (1953). "Türkçede -gu Ekinin Fonksiyonları", *Türkiyat Mecmuası*, C.10, 1953, İstanbul: s. 341-348

Neşe Atabay vd. (1983). *Sözcük Türleri*, Ankara: TDK Yay.

Ragagnin, Elisabetta. (2011). *Dukhan, a Turkic variety of Northern Mongolia: Description and Analysis*. (Turcologica 76.). Wiesbaden: Harrassowitz.

Rassadin, V. İ. (1978). *Morfologiya Tofalarskogo Yazıka vi Sravnitel'nom Osveşçennii*, Moskva: Nauk.

Sat, Ş. Ç.; Salzıyma, E. B (1980). *Amgı Tıva Literaturalıg Dıl*, Kızıl.

Şçerbak, A. M. (2016). *Türk Dillerinin Karşılaştırmalı Şekil Bilgisi Üzerine Denemeler (Fiil)*, Ankara: TDK Yay.

Tosun, İlker (2011), *Tuva Türkçesinin Şekil Bilgisi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne.

